

най необходимитѣ училищни пособия и помагала. За всичко това сж давали тонъ и направление Априловъ и Палаузовъ. Писмата имъ, пише С. Миларовъ, приличаха на апостолски послания, въ които се проповѣдваше всецѣло жертвование на личността и най-голѣма самопожертвовность прѣдъ олтаря на отечеството“.

Непосрѣдствено слѣдствие отъ просвѣтното движение бѣ съзнанието, че ние българитѣ сме имали свой собственъ езикъ и народность. Обаче, както езикътъ, тъй и съзнанието за народность у българитѣ бѣха потжпкани отъ гърка въ най-светитѣ тѣхни проявления: въ църквата и училището. Тия два института бѣха въ ржцѣтъ на гърцитѣ, — фенерското духовенство разполагаше съ тѣхъ и успѣ да ги прѣвърне въ гръцки огнища.

Отварянето на българското училище значеше изпѣждане на гръцкия езикъ изъ черквата и училището. Това народно движение — отъ 40-тѣ години — противъ гръцкото духовенство бѣ непосредственъ резултатъ и отъ обстоятелството, че България е била нѣкога славна и велика държава, — нѣщо, което до каза авторитетно вдѣхновената история на Венелина: „Древнѣ и нынѣшнѣ болгаре“. Значението на историята за възраждането биде съзнано и отъ Априлова, заради това и той положи особни старания, за да проникне въ нашето минало. Затова той се погрижи да се прѣведе и напечати „българска история“ като школски учебникъ. Слѣдъ смъртта на Илариона въ 1838 год., епископската катедра въ Търново бѣ заета отъ Панарета, който скоро схвана всичката опасность за гърцизма отъ народното движение на българитѣ. Вслѣдствие на това патриаршията поиска да наложи ржка върху училищата, като издѣде училищенъ законъ и поиска да го наложи на българскитѣ общини. Споредъ тоя законъ училищата падаха изцѣло подъ владишката власть и гъркѣтъ-владима